

ПРОЦЕДУРИ СЕРТИФІКАЦІЇ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

**ДЖАФАРОВА Олена В'ячеславівна - кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності ОВС ХНУВС**

УДК 342.924

В публікації уделено увагу дослідженню деяких проблем правової регламентації процедури сертифікації. Доказано, що процедура сертифікації представляє одне з напрямків разрешительной діяльності в сфері забезпечення економічної безпеки.

Ключові слова: процедури, сертифікація, дозвільна діяльність, економічна безпека.

Дозвільна діяльність запроваджена, в першу чергу, з метою захисту життя, здоров'я та майна громадян і навколишнього природного середовища, та, враховуючи її беззаперечну дієвість й сьогодні, її варто визнати основним напрямком діяльності держави [1, с. 70]. Одним із видів дозвільної діяльності є сертифікація, яка представляє собою сукупність певних процедур, пов'язаних з наданням документів дозвільного характеру, а також контролем за дотриманням відповідних правил.

Процедура здійснення сертифікації в Україні регламентована [2] та розглядалася у літературі такими авторами, як Л. В. Лосюк [3, с. 100–120], Т. С. Васильєва [4, с. 123–129] та Я. Карцева [5].

Слід зазначити, що адміністративним процедурам здійснення сертифікації у сфері забезпечення якості продукції, як і будь-яким іншим адміністративним процедурам, властивий стадійний характер [6, с. 39]. На підставі аналізу юридичної літератури та нормативно-правових актів у сфері сертифікації виділимо наступні стадії процедури

сертифікації в Україні: 1) стадія подання заявки на сертифікацію продукції; 2) стадія аналізу поданих матеріалів з метою підготовки та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі дозвільного документу (сертифікату); 3) стадія виконання рішення, що полягає у видачі сертифікату та занесенні його до реєстру; 4) стадія технічного нагляду за сертифікованою продукцією.

Далі зупинимось на аналізі стадій процедури сертифікації окремо. Перша стадія процедури сертифікації починається з того, що виробник або уповноважена ним особа, яка може подавати Заявку на сертифікацію на підставі письмово оформленого Доручення від виробника, подає до органу сертифікації заявку на сертифікацію продукції. Заявка подається на встановленому Бланку заявки.

При подачі заявки доцільно згрупувати продукцію в типові групи, вказати моделі (при їх наявності), дати коди товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності. У випадку, якщо склад продукції великий, бажано дати її перелік у вигляді додатка до заявки. Одночасно із Заявкою до відповідного органу подається комплект документів на продукцію, а за наявності сертифікованої системи менеджменту якості (СМЯ) – сертифікат на СМЯ. Перелік документів, що додаються до Заявки, встановлюється з врахуванням особливостей продукції, що сертифікується. Даний перелік складений для всіх видів робіт з технічного регулювання: сертифікація продукції з вра-

хуванням всіх схем (моделей) сертифікації, сертифікація СМЯ, проведення технічної експертизи для отримання дозволу на експлуатацію продукції в Україні, отримання санітарно-епідеміологічного висновку. Документи, відповідно до переліку, готують в повному об'ємі. При проведенні деяких видів робіт не потрібно надавати документи для всіх випадків. Тобто зазначена стадія включає наступні етапи: 1) реєстрацію заявки в журналі обліку і заводить окрему справу про сертифікацію продукції (послуг) підприємства-виробника (включаючи іноземне), у якому зберігається все листування і внутрішні документи органу з сертифікації з будь-якої продукції, послуг цього виробника; 2) проведення формальної експертизи заявки і доданих документів щодо правильності заповнення реквізитів заявки; 3) визначення схеми (моделі) сертифікації продукції (послуг), необхідність попереднього обстеження виробництва та атестації виробництва чи аналізу функціонування сертифікованої системи якості; 4) визначення випробуваних лабораторій, що будуть проводити випробування продукції (послуг), кількість зразків для випробувань, правила їхнього відбору, організацію, яка буде проводити технічний нагляд, а також терміни проведення окремих видів робіт із сертифікації та їхню вартість; 5) визначення переліку необхідних додаткових документів, які повинен подати заявник для проведення сертифікації за заявкою;

Стадія аналізу поданих матеріалів з метою підготовки та прийняття рішення про видачу або відмову у видачі дозвільного документу (сертифікату) передбачає розгляд і аналіз поданої заявки і наданої документації. У разі потреби органом сертифікації запрошуються додаткові дані, після чого протягом місяця приймається рішення по заявці з вказівкою моделі (схеми) сертифікації, яка, як правило, узгоджується із Заявником.

Етап ухвалення рішення по заявці із вказівкою схеми (моделі) сертифікації включає наступні процедурні дії: 1) для продукції, що сертифікується, випускається серійно: обстеження виробництва, або атестацію виробництва, або сертифікацію (оцінку) системи управління якістю виробництва; 2)

відбір і ідентифікація зразків продукції для проведення сертифікаційних випробувань; 3) проведення сертифікаційних випробувань зразків продукції; 4) аналіз отриманих результатів і ухвалення рішення про можливість видачі сертифікату відповідності. На цих етапах дослідження продукції та виробництва оформлюються відповідні акти і протоколи акредитованих лабораторій, які є процедурними рішеннями.

Стадія виконання рішення, що полягає у видачі сертифікату та занесенні його до реєстру включає до себе наступні етапи:

1) якщо на продукцію, яка підлягає сертифікації УкрСЕПРО, необхідно отримати санітарно-епідеміологічний висновок (висновок гігієни), карантинний дозвіл або ветеринарний сертифікат, то сертифікат можливо отримати тільки після пред'явлення всіх вищезазначених документів;

2) занесення сертифікованої продукції в реєстр Системи УкрСЕПРО, видачу сертифікату відповідності. Під час проведення сертифікації та у разі позитивного рішення органу з сертифікації заявнику видається сертифікат та право маркувати продукцію спеціальним знаком відповідності. При цьому, якщо на продукцію, яка підлягає сертифікації в державній системі УкрСЕПРО, необхідно отримати санітарно-епідеміологічний висновок (висновок гігієни), карантинний дозвіл або ветеринарний сертифікат, то сертифікат можливо отримати тільки після пред'явлення всіх вищезазначених документів. У Системі УкрСЕПРО сертифікати і їх копії видаються на офіційних бланках, що мають голограму і інші заходи захисту. На цих бланках можуть бути видані сертифікати на продукцію, що не увійшла в «Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні». Сертифікат відповідності УкрСЕПРО – це аналог міжнародного сертифікату ISO 9001 – документ, який підтверджує той факт, що продукція відповідає вимогам, які встановлені законодавством України.

Згідно з п. 1 наказу Мінекономрозвитку України «Про забезпечення ведення Реєстру державної системи сертифікації» від 17.10.2012 № 1146 [7] Департамент технічного Мінекономрозвитку України на підставі виданих сертифікатів відповідності або

свідоцтв про визнання іноземного сертифіката забезпечує внесення відомостей до Реєстру державної системи сертифікації (державний реєстр сертифікатів відповідності) протягом трьох діб з моменту надходження документів.

Включення сертифікованої продукції до Єдиного реєстру сертифікованої в Україні продукції здійснюється на підставі:

– декларації про відповідність, виданої виробником продукції на кожен партію харчових продуктів, продовольчої сировини, супутніх матеріалів. Декларація про відповідність є документально оформленою в установленому порядку заявою виробника, у якій надається гарантія відповідності продукції вимогам, установленим законодавством. Тобто на теперішній час декларація про відповідність прийнята в установленому порядку, реєструється в органі з сертифікації і має юридичну силу нарівні з сертифікатом. Це положення відповідає вимогам приєднання України до СОТ, положенням ГАТТ і зарубіжній практиці згідно з Керівництвом 2 І80/ІЕС;

– сертифікатів відповідності чи свідоцтв про визнання відповідності;

3) укладання ліцензійної угоди. Ліцензійна угода укладається на право використання сертифіката відповідності, зареєстрованого в Реєстрі Системи сертифікації УкрСЕПРО, та маркуванням знаком відповідності кожної одиниці продукції, зазначеної в сертифікаті і виготовленої Ліцензіатом протягом терміну дії ліцензійної угоди. Слід зазначити, що ліцензіат бере на себе певні зобов'язання, а саме: 1) виконувати усі вимоги сертифікації продукції в Системі УкрСЕПРО; 2) забезпечувати відповідність випущеної та поставленої продукції усім вимогам нормативних документів на продукцію, що наведені в сертифікаті відповідності, а також зразкам, що пройшли випробування з метою сертифікації; 3) забезпечувати безперешкодний доступ представникам, що уповноважені Органом з сертифікації продукції, до усіх дільниць виробництва сертифікованої продукції без попереднього повідомлення; 4) попередньо сповіщати Орган з сертифікації продукції про всі модернізації (модифікації) продукції. Здійснювати на-

мічену модернізацію (модифікацію) та інші зміни тільки за угодою органу, що видав сертифікат; 5) вести облік усіх рекламаций (претензій) на сертифіковану продукцію та негайно повідомляти Орган з сертифікації продукції. У свою чергу, орган з сертифікації зобов'язується: 1) проводити технічний нагляд за сертифікованою продукцією власними силами або силами уповноважених до виконання цих робіт представників органів з сертифікації, територіальних центрів органів з сертифікації, інших організацій; 2) завчасно, не пізніше, як за шість місяців інформувати рекомендованим листом (або іншим аналогічним способом) ліцензіата про зміни, що намічаються, в чинних нормативних документів, якими встановлені обов'язкові вимоги.

Наступна стадія – це технічний нагляд за сертифікованою продукцією, який складається з таких процедурних дій, як перевірка стану документації; виконання контролю і випробувань; стану технологічного устаткування; стану технологічної дисципліни; стану зберігання, упаковки і відвантаження; аналізу претензій і рекламаций; контроль за виконанням заходів, що коректують, за результатами попередніх перевірок.

При проведенні технічного нагляду за станом документації перевіряється: 1) аналіз стану нормативної, конструкторської і технологічної документації; 2) наявність змін в документацію, яка може вплинути на показники продукції, підтверджені під час сертифікації; 3) аналіз повідомлень відносно змін документації і їх узгодження з органом з сертифікації; 4) аналіз дотримання порядку внесення змін в документацію; 5) наявність протоколів типових випробувань продукції для підтвердження відсутності впливу внесених змін; 6) аналіз стану документації СМЯ і дотримання вимог документації.

Мета проведення технічного нагляду – контроль за випуском сертифікованої продукції і функціонуванням сертифікованого виробництва на протязі терміну дії сертифікатів. При проведенні технічного нагляду, як правило, проводяться контрольні випробування сертифікованої продукції. Періодичність контрольних випробувань, їх об'єм

і порядок проведення, періодичність оцінки стану виробництва, а також ефективності функціонування сертифікованої системи управління якістю виробництва або атестованого виробництва встановлює органом сертифікації у кожному конкретному випадку і регламентує їх програмою технічного нагляду. Програма розробляється органом сертифікації, затверджується його керівником і узгоджується із Заявником.

Далі технічний нагляд за виробництвом сертифікованої продукції, проводиться в терміни, вказані в програмі технічного нагляду, як правило – один раз в рік. Результати останнього технічного нагляду (включаючи результати контрольних випробувань, проведених під час технічного нагляду) можуть бути враховані при видачі сертифікату відповідності на новий період. В принципі, проведення технічного нагляду, за змістом робіт близько до процедур обстеження виробництва або атестації виробництва або перевірки СМЯ виробництва (залежно від застосованої схеми сертифікації продукції).

Відповідальність органів з сертифікації продукції та випробувальних лабораторій (центрів), що проводять обов'язкову сертифікацію, настає за необґрунтовану чи неправомірну видачу сертифіката відповідності; порушення правил сертифікації; акредитована випробувальна лабораторія (центр) несе відповідальність за недостовірність результатів випробувань.

Якщо дії, органу із сертифікації, які видали необґрунтований або неправомірний сертифікат, не завдали шкоди споживачеві, громадянам, їхньому майну та навколишньому природному середовищу, орган, винний у порушенні правил, сплачує до державного бюджету України подвійну вартість виконаних робіт на підставі рішення Мінекономрозвитку України. При повторному аналогічному порушенні правил сертифікації орган з сертифікації продукції та випробувальна лабораторія (центр) позбавляються акредитації в державній системі сертифікації.

Збитки (включаючи очікуваний і недержаний прибуток), завдані виготівником споживачам, їхньому майну, та шкода, заподіяна навколишньому природному середо-

вищу діями, підлягають відшкодуванню за рахунок органу, що проводив обов'язкову сертифікацію, є порядку, встановленому чинним законодавством, і цей орган позбавляється акредитації в державній системі сертифікації.

Серед дозвільних повноважень у сфері сертифікації нами були також виділені призначення органів з сертифікації та призначення органів з оцінки відповідності. Процедура призначення перших регламентована ДСТУ 3411:2004 Система сертифікації УкрСЕПРО Вимоги до органів сертифікації продукції та порядок їх призначення і надання повноважень на діяльність у системі [8] та інших – Порядком здійснення процедури призначення органів з оцінки відповідності продукції, процесів і послуг вимогам технічних регламентів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2007 р. № 59 [9].

Також аналіз нормативних актів дає підставу для виділення ще однієї із необхідних умов (вимог) для призначення органу з сертифікації (оцінки відповідності) – це акредитація, в результаті якої такому органу видано атестат акредитації, який є документом дозвільного характеру.

Таким чином, підсумовуючи викладене, можемо констатувати, що делегування повноважень органам сертифікації (оцінки відповідності) щодо здійснення сертифікації проходить три окремі дозвільні процедури: акредитацію органу сертифікації, призначення органу сертифікації та включення призначеного органу сертифікації до Державного реєстру. Результатом реалізації кожної з процедур є видача окремого дозвільного документу, а саме: атестату акредитації, свідоцтва про призначення органу з сертифікації та документ підтвердження реєстрації призначеного органу з оцінки відповідності (сертифікації).

По-друге, враховуючи, що законодавством чітко встановлено, що органи з сертифікації є одним із видів органів з оцінки відповідності (ст. 10 Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності»), ми маємо констатувати існування ситуації дублювання чинних положень правових актів щодо призначення органів сертифіка-

АНОТАЦІЯ

У публікації приділено увагу дослідженню деяких проблем правової регламентації процедури сертифікації. Доведено, що процедура сертифікації становить один із напрямків дозвільної діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки.

SUMMARY

In a publication paid attention to research of some problems of legal regulation of procedure of certification. It is well-proven that procedure of certification presents one of directions of permissive activity in the field of providing of economic security.

ції. Вирішення даного питання, як здається, потребує закріплення єдиної процедури призначення органів сертифікації в одному нормативно-правовому акті, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України. При цьому процедура призначення органів сертифікації повинна містити наступні стадії: 1. Акредитація органів з сертифікації. 2. Подання заявки на призначення органу сертифікації. 3. Стадія аналізу поданих матеріалів з метою підготовки та прийняття рішення щодо призначення органу з сертифікації або відмову у прийнятті рішення. Дана стадія може включати наступні етапи: експертування документів органу сертифікації; інспекційне перевіряння (на місці) діяльності органу сертифікації; готування висновку щодо можливості призначення органу сертифікації на підставі результатів експертизи його документів та інспекційного перевіряння його діяльності. 4. Делегування повноважень органу сертифікації щодо здійснення сертифікації, яка має містити такі етапи: призначення органу сертифікації шляхом видання наказу Мінекономрозвитку України; укладання між Мінекономрозвитку України і органом сертифікації про делегування йому права на виконання робіт з сертифікації; видача свідоцтва про призначення органу сертифікації; внесення даних про призначення органу з сертифікації до Державного реєстру; офіційне оприлюднення факту про призначення органу сертифікації у спеціалізованому виданні. 5. Здійснення інспекційного нагляду за діяльністю призначеного органу сертифікації.

Література

1. Джафарова О. В. Роздуми з приводу сутності дозвільної діяльності / О. В. Джафарова // Правова система України : сучасний стан та способи подальшого розвитку : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28–29

липня 2012 р.). – Запоріжжя : «Істина», 2012. – С. 69–70.

2. Система сертифікації УкрСЕПРО. Порядок проведення сертифікації продукції : ДСТУ 3413-96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : normativ.ucoz.org/load/0-0-0-129-20

3. Лосюк Л. В. Адміністративно-правові засади здійснення сертифікації у сфері забезпечення якості продукції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Лосюк Лариса Володимирівна. – Х., 2012. – 197 с.

4. Васильєва Т. С. Адміністративно-правовий режим господарської діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Васильєва Тетяна Станіславівна. – Х., 2011. – 198 с.

5. Карцева Я. Особливості сертифікації продукції в Україні / Я. Карцева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-552/>

6. Джафарова О. В. Адміністративні процедури здійснення сертифікації у сфері забезпечення якості продукції: поняття, види та стадії / О. В. Джафарова // Право та інші соціальні норми : вимоги часу : матер. міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Одеса, 15–16 червня 2012 р.) – О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2012. – Ч. 2 – С. 37–39.

7. Про забезпечення ведення Реєстру державної системи сертифікації : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 17.10.2012 р. № 1146 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=190955&cat_id=32854

8. Система сертифікації УкрСЕПРО. Вимоги до органів сертифікації продукції та порядок їх призначення і надання повноважень на діяльність у системі : ДСТУ 3411:2004. – [Чинний від 2005-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2004. – 18 с.

9. Про затвердження Порядку здійснення процедури призначення органів з оцінки відповідності продукції, процесів і послуг вимогам технічних регламентів : постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2007 р. № 59 // Офіційний вісник України – 2007. – № 6. – Ст. 58.